

DUPKA GYÖRGY

EMLÉKMORZSÁK EGY BARÁTSÁG TÖRTÉNETÉBŐL

(A 70 ÉVES VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ KÖSZÖNTÉSE)

Emlékszem, lelkes, irodalomkedvelő fiatalok voltunk, amikor 54 évvel ezelőtt Ungváron megismerkedtünk, ekkor kezdődött barátságunk máig tartó története.

1967 őszén mindketten Ugocsából érkezve tagjai lettünk a Kovács Vilmos szellemi irányítása alatt működő Forrás Stúdióknak, amelynek Zselicki József lett az elnöke.

Társvezetői között ott volt S. Benedek András és Balla Gyula, akik majd levelezéssel, tanácsadással, ajánlott olvasmányokkal segítettek nekünk, kezdő tollforgatóknak.

Egyéves stúdióbeli tevékenységünket, eredményeinket Zselicki József a Forrás Ifjúsági Stúdió elnöke így összegezte: „*A jelentkező fiatal tollforgatók tehetséggondozása céljából az ungvári egyetem magyar nyelv és irodalom szakán tanuló fiatal költőknek és íróknak (Benedek András, Balla Gyula, Györke László) közreműködésével 1967 novemberében a Kárpátontúli Ifjúság c. területi lap szerkesztősége keretében megalakult a Forrás Ifjúsági Stúdió. A Stúdió havonta tartja összejövételét. A foglalkozásokon a beérkezett írásokat vitatjuk meg, és minden alkalommal egy-egy elméleti kérdést is megtárgyalunk... Munkatervünkben helyet kapott a zene, a publicisztika és a képzőművészet. Csak rövid ideje működik a Forrás Ifjúsági Stúdió, de máris szép sikereket könyvelhetünk el. A fokozatos fejlődés folytán a Stúdió egyes tagjai: Fodor Géza, Fábrián László, Füzési Magda, Peleskei Jenő, Dupka György már több ízben publikáltak a Kárpátontúli Ifjúságban és a Kárpáti Igaz Szóban. És előreláthatólag a további fejlődés sem marad el. A Stúdió tagjainak vezetésével a területen több helyen alakultak irodalmi- és olvasóköri. A jövőben a Stúdió bővíteni szeretné szerepkörét, hogy még eredményesebben egyengesse a terület alkotó ifjúságának útját.*”¹

¹ Zselicki József: *Fiatalok irodalmi stúdiója*. In: Kárpáti Kalendárium 1969. Kárpáti Könyvkiadó, Uzshorod, 1968, 75. old.

Ezekből az évekből az egymásra való csodálkozás és az ifjúkori barátkozás élménye maradt meg elsősorban. Örültünk egymásnak, meg annak, hogy van ilyen ifjúsági stúdió. Olyan barátságok szövődtek, amelyek a későbbiekben is meghatározóak voltak. Ekkoriban ismerkedtünk meg a beregszásziakkal, köztük Füzesi Magdával. De itt ismerkedtünk meg Fodor Gézával. A stúdióban is műhelymunkák voltak, ezeket az idősebb magyar szakosok vezették. Sőt volt, aki már ekkor befejezte az egyetemet. Próza- és verselemzésekkel foglalkoztunk. A meghívott előadók közül Gortvay Erzsébetet és Fodó Sándort is a szívünkbe zártuk. Nyáridőben a Tiszapéterfalván édesanyjánál nyaraló Kiss Ferenc kiváló irodalomtörténésszel is találkoztunk. Estébe nyúló eszmecserek alakultak ki az akkori anyaország és vidékünk magyar irodalmi életéről. Igyekezünk fejleszteni alpműveltségünket, különösen a néprajzi vonatkozású dolgok érdekeltek minket, hiszen a nagytöbbség falusi származású volt. És ekkor kezdett kialakulni bennünk egyfajta hivatástudat.

1969-től elmélyedten foglalkoztunk a népköltéssel. Laci akkor már elsőéves egyetemistaként engem is népballadák gyűjtésére ösztönzött többek között Ugocsában, illetve a tiszaháti magyar falvakban.

A nyári kirándulások, valamint a falujáró biciklitúrák alkalmával magánokkal kezdtük el gyűjteni a néprajzi anyagokat. Én Stumpf Bénitől kaptam egy nagy táskamagnót, ezzel kerestem fel szülőfalumban, Tiszabökényben és Farkasfalván a helyi nótafákat, adatközlőket. Majd a Kovács Vilmos és S. Benedek András által összeállított *Kárpáti Kalendárium* 1971-es *Irodalmi Melléklete* közölt válogatást Balla Teréz, Horváth Gyula, Györke László, Zselicki József, Fábian Laci és a saját gyűjtésemből. Büszkén említhetem, hogy a legtöbb népballadát a Laci és az én gyűjtésemből közölték.

A későbbiekben Laci céltudatosan foglalkozott az összegyűjtött közös folklóranyag rendszerezésével, további népdalok feljegyzésével. A későbbiekben mint az Intermix Kiadó vezetője az egybeszerkesztett anyag kiadását *Vannak ringó bölcsők* (Kárpátaljai magyar népballadák) címmel 1992-ben lehetővé tettem a Kárpátaljai Magyar Könyvek sorozatban. Sikeres vállalkozásnak tartom, eddig 3-szor került újrakiadásra, majd a balladakutatás, a magyar és ruszin balladakincs összehasonlító vizsgálata lett doktori értekezésének témája is.

A Forrás Stúdió tagjainak vezetésével, Kovács Vilmos védnökségével a beregszászi járási lap mellett, irodalmi kör alakult, amelynek Ugocsából

mindketten tagjai lettünk. Ekkor ismerkedtünk meg a neves mentorainkkal, Drávai Gizella tanárnővel, az elismert tankönyvíróval, Horváth Anna képzőművésszel. Mi is részt vettünk a hétfégi tehetséggondozó foglalkozásokon.

Elmondható, hogy családi hangulatban teltek ezek az irodalmi délutánok. Egyszer annyira belefeledkeztünk a késő estig tartó irodalmi vitába, hogy lekéstük a Beregszászból Tiszaújlak irányába elrobogó vonatot. Éjfél előtt 11-et ütött az óra, kénytelenek voltunk Muzsalyon, Benén keresztül mintegy 30 kilométert hazagyalogolni. Fáradságunkat leküzdvé népdalokat, népballadákat énekeltünk, lényeges dolgokról beszélgettünk, holdvilág fényénél megmásztuk az útszéli cseresznyefákat, hogy éhségünket tompítsuk. Hajnali ötkor érkezünk Tiszaújlakra, innen kerékpárral jutottam el szülőfalumba. Ez volt térben és időben eddigi életünk legemlékezetesebb irodalmi estje és leghosszabb gyalog-maratonja.

1970-ben az eseménydús stúdióéletet meg kellett szakítani, mert besoroztak a szovjet hadsereg Penza környéki, illetve a tatár földi hadseregcsoportjába sorkatonai szolgálatra. Amire tisztán emlékszem: nem akartam menni katonának, de kötelező volt. Egyszerűen annyira fontos volt a Forrás Stúdió családi környezete, a személyes kapcsolatok kialakulása, hogy nem akartam elhagyni a barátaimat. Katonáskodásom alatt már a kapcsolattartás is nehézkes volt, a posta eléggé lassan működött ilyen távolságokban. A nekem címzett levelek egy része elkallódott. Szinte nem is tudtam, mi történik eközben itthon. Kilenc hónap múltán a rakétasilók építésében jeleskedő szakaszvezetők közé kerültem, jutalom szabadságot kaptam.

Amikor párhetes szabadságra hazaengedtek, Laci a stúdiósok közül elsőként meglátogatott, együtt fogyasztottuk el anyám vasárnapi ízletes főztjét. Lelki békességünket a postás borította fel. Ekkor, 1971. augusztus 20-án együtt döbbenet olvastuk a friss *Kárpáti Igaz Szóban* leközölt *Elidegenedés?* című szerkesztőségi cikket. Megjegyzem: a későbbiekben kiderült, hogy ennek Balla László főszerkesztő volt a szerzője. Próbáltam az elkeseredett Laci barátomat vigasztalni, hogy az idő majd helyre rak mindent. De hívott a katonai sorkötelesség. A Forrás Stúdió és tagjai ellen indított támadás elszomorító és lehangelő tudatában tértem vissza katonai állomáshelyemre.

Az 1971–1973 közti Forrás–Kovács–Stumpf–Balla között kialakult szellemi összecsapásokban nem vettem részt. A több ezer kilométeres távol-

ságból csupán hézagosan értesültem az első kárpátaljai magyar polgárjogi mozgalom kibontakozásáról, a *Beadványok* és az aláírásgyűjtők sorsáról. Ekkoriban már feléledt a Kovács Vilmos és Balla László közötti ideológiai, szemléletbeli éles ellentét, a Forrás Stúdiót is ekkor érték a támadások. Ekkor tudtam meg, hogy a mozgalomba bekapcsolódott Laci barátomat is retorziók érték. A hetedik szemeszter végén kicsapták az egyetemről, és besorozták katonának a németországi szovjet hadseregcsoporthoz.

Én ekkor már a penzai katonai kórházban lábadoztam, súlyos baleset ért, felső combcsonttörésem volt, csak 9 hónap után épültem fel, és 1973 nyarán kerültem haza. Laci egy évvel később, 1974-ben szerelt le.

1974-ben magyar szakos diák lettem, ugocsai barátom pedig levelező tagozaton folytatta tanulmányait. Ő 1978-ban szerezte meg a diplomát, és 1997-ig tanított a mezővári középiskolában, majd főiskolai oktatóként vonult nyugdíjba.

Én egy évvel később diplomáztam és lettem a *Kárpáti Igaz Szó* munkatársa, 1984-től a Kárpáti Kiadó szerkesztője. Majd 1992-től az Intermix Kiadó vezetője.

József Attila Alkotóközösség előadói körúton, 1988.

Balról jobbra: Dupka György, Turóczy Ágnes, Tóth Károly, Zselicki József, Vári Fábrián László, Kőszeghy Elemér, Ádám Aladár, Bundovics Judit, Ivaskovics József, Füzesi Magda és mások

A hetvenes évek végén ismerkedtünk meg Balla D. Károllyal, aki ragaszkodott hozzánk, mert velünk jobban szót értett, mint a saját stúdióbeli társaival. Ez járult hozzá ahhoz, hogy édesapjával éles vitákat folytatott, aminek következtében leváltották az akkori stúdióvezetőket, és 1981. december 20-tól Balla D. Károly, Horváth Sándor mellett én is a stúdió vezetője lettem. Ekkoriban már a napilapnál dolgoztam.

Azt lehet mondani, hogy ettől kezdve körülbelül '89-ig volt egy remek korszaka a József Attila Irodalmi Stúdióknak (később Alkotóközösségnek), mégpedig a nagy összefogásé. Teljesítettük Kovács Vilmos végrendeletét, „*Elég volt ebből a széthúzásból, fogjatok össze, az idő nektek dolgozik*” elvek alapján a józsefatilások és az egykori Forrás-tagok között a kiegyezés megtörtént. A 80-as évek első felétől a közös irodalmi programokba bekapcsolódott Vári Fábián László, Fodor Géza, Zselicki József is.

1984-től a Kárpáti Kiadó szerkesztője lettem. Megszabadultam a *Kárpáti Igaz Szó* aktuálpolitikájának nyomasztó légkörétől. Kontrollszerkesztőként kezdtem, majd a *Kárpáti Kalendárium* összeállításában is közreműködtem. Beindítottam újra a korábban abbahagyott irodalmi mellékleteket, az *Évgyűrűk* című irodalmi almanachot, ahol Laci barátomnak is publikálási fórumot biztosítottam.

Fejes János vezető szerkesztővel támogattuk első verseskötetének kiadását 1991-ben, amely *Széphistóriák*² címmel jelent meg. Emellett M. Takács Lajos debreceni irodalomtörténész barátommal együttműködtem a *Vergődő szél*³ című, a kárpátaljai magyar írók, költők reprezentatív válogatásának kiadásában, ahol a Forrás Stúdió körébe tartozó, korábban elhallgatott költők, írók alkotásai is bemutatásra kerültek. Többek között ezeknek a könyveknek a megjelenetésére vagyok máig büszke.

Aztán lassan eljött a rendszerváltás. Elkezdtük ledönteni a tabukat. Éreztük, hogy nem vagyunk egyedül. A nagyobb településeken irodalmi-közvetítő klubok kezdtek megalakulni. Velem együtt Laci is alapítótagja lett a József Attila Alkotóközösségnek, amely nélkül aligha jött volna létre a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, hiszen az alkotóközösségből kerültek ki a KMKSZ kezdeményező bizottságának tagjai. Ekkoriban még

² Vári Fábián László. *Széphistóriák*. Versek, Kárpáti Kiadó, Ungvár, 1991.

³ *Vergődő szél: A kárpátaljai magyar irodalom antológiája 1953-1988*. Összeállította, a szöveget gondozta, a jegyzeteket és az utószót írta M. Takács Lajos. Magvető Kiadó–Kárpáti Kiadó, Budapest–Ungvár, 1990.

egységes volt a magyarság Kárpátalján, jómagam a Fodó Sándor vezette KMKSZ-nek 1989–1992 között ügyvezető felelős titkára is voltam.

Az írástudók a rendszerváltást követően politizálni kezdtek. Vári Fábián László, Nagy Zoltán Mihály és a többiek is vállaltak a KMKSZ-ben és más szervezetekben politikai-közéleti szerepet. Szóval rengeteg olyan projektet, programot valósítottunk meg, amit az előző rendszerben nem lehetett.

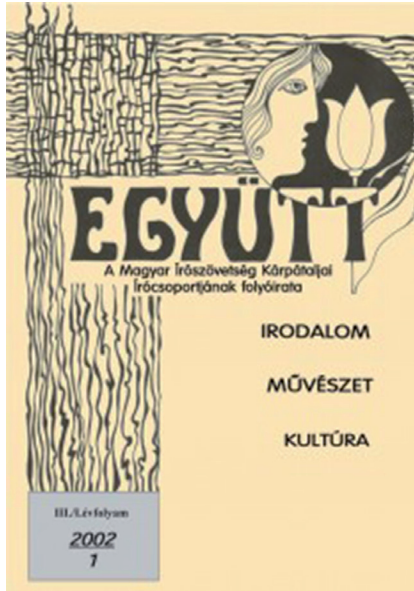
Az irodalmi karaván résztvevői, balról jobbra: Lőrincz P. Gabriella, Dupka György, Czébely Lajos és Vári Fábián László fejet hajtottak Visken, Fodó Sándor sírjánál

Ekkor lettem a Kárpáti Kiadó magyar osztályának felszámolása után az Intermix Kiadó vezetője.

1992-ben sikerült beindítani a Kárpátaljai Magyar Könyvek sorozatot. Ezek között olyan értékes kötetek, antológiák is vannak, amelynek Vári Fábián László is szerzője, társszerzője, illetve szerkesztője, lektora, amelyek azóta kiállták az idő próbáját. Jelenleg a *Kárpátaljai Magyar Könyvek* sorozat a 300. kiadványnál tart.

Ekkor lett felkérésünkre Vári Fábián László alapítótagja, a későbbiekben elnöke a Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportjának.

Amikor a kárpátaljai magyar írók fórum nélkül maradtak, egyre jobban érlelődött egy irodalmi folyóirat beindításának ötlete, amelynek első támogatói között volt Nagy Zoltán Mihály és Vári Fábián László is.

Az Együtt 2002/1. száma

Majd elindítottuk az *Együtt* című folyóiratot S. Benedek András közreműködésével, mivel ő volt az 1966-1967-ben megjelenő, a mai *Együtt* őséneke számító gépiratos lapnak az alapító-főszerkesztője.

A 2002-től folyamatosan megjelenő folyóirat főszerkesztői pozícióját Nagy Zoltán Mihály József Attila-díjas író töltötte be, majd felkérésemre a stafétát Vári Fábán László vette át, aki jelenleg is a folyóirat szerkesztőbizottságának elnöke és a fiatal írók elkötelezett mentora.

Az összehangolt, jó csapatmunkának köszönhető, hogy az eltelt 18 év után a leghosszabb életű folyóirattá vált az *Együtt* Kárpátalján, és lapjain a helyi, illetve anyaországi, külföldi neves szerzők, pályakezdő fiatal alkotók sorát vonultatja fel. Azt is elmondhatjuk, hogy miközben megöregedtünk, elveinket nem adtuk fel. Az *Együtt* is segítő gondoskodásunkkal érett korba lépett.

A szerzői közösség baráti összefogásával az egységes magyar szellemi élet kárpátaljai értékörzőivé, szellemi kincseink terjesztőivé és anyanyelvi kultúránk hű krónikásaiává lettünk vezérleted alatt, mert végvári vitézi tettnek számít, hogy az értékelv alapján szerkesztett folyóirat hozzájárul

Egykori magyar szakos diákok S. Benedek András emléktáblájának avató ünnepségén a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolában. Avatóbeszédet Vári Fábián László mondott. Balról jobbra: Balogh Irén, Sari József, Zselicki József, Punykó Mária, Czébely Lajos, Füzesi Magda, Dupka György, Dalmay Árpád, Borbély Edit, Debreceni Mihály és Vári Fábián László.

magyar irodalmi életünk erőteljes megújulásához, kiteljesedéséhez. Isten kegyelméből légy nekünk vezérünk még számos éven át. Ehhez kívánunk neked jó egészséget, alkotóerőt és családi boldogságot.

2021. február 15.